

- самостійна пізнавальна діяльність студентів має здійснюватися у супроводі (під керівництвом) самоактуалізованої особистості викладача;
- паралельність протікання особистісного та професійного розвитку;
- здатність майбутніх психологів до саморефлексії власних особистісних змін;
- здійснення самоаналізу відповідності набутих професійних якостей та вмінь запитам сучасного суспільства.

Результат професійного самовдосконалення перевіряється практикою життя та успішною реалізацією функцій. Здійснення професійного самовдосконалення у процесі фахового становлення можливе за визначення його педагогічних умов, складових та організації системи навчання. Тому одним із завдань підготовки психологів у вищій школі є необхідність розробки теоретичних засад та практичних рекомендацій для здійснення професійного самовдосконалення майбутніх психологів. Перед педагогами постає завдання розробити відповідний навчально-методичний інструментарій, який сприятиме створенню оптимальних умов фахової підготовки студентів, зокрема тих, які навчаються заочно. Створення системи організації фахової підготовки має забезпечити професійне самовдосконалення майбутніх психологів шляхом розвитку мотивації, потенціалу студентів.

Вивчення досвіду одного з видатних педагогів сучасності, О. С. Захаренка та впровадження його ідей щодо розвитку особистості у побудові сучасної моделі професійного становлення сприятиме підвищенню рівня підготовки молодих фахівців.

Література

1. Абрамова Г. С. Введение в практическую психологию. – М., Международная педагогическая академия, 1995. – 264с.
2. Захаренко О. Слово до нащадків – СПД Богданова А.М., 2006. – 216 с.
3. Бондаренко О. Ф. Психологічні особливості сучасної студентської молоді та проблеми професійної підготовки психологів-практиків//Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 4. – С.8-10.
4. Концептуальні питання підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації психологів-практиків // Практична психологія у системі освіти: Питання організації та методики /За ред.В. Г. Панка. – К.,1995. – С.18-41.
5. Формування духовних цінностей молоді у творчій спадщині О.А. Захаренка. Навч. посібник / Захаренко С.О., Орлова Н.В. – Черкаси.: Вид. від. ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2006 р. – 252 с.

***Анотація.** Стаття посвячена проблемі використання духовного наслідства А.С.Захаренка в процесі підготовки майбутніх психологів. Ідея всестороннього розвитку особистості переростає в необхідність формування пізнавальної мотивації студентів на шляху оволодіння професією. Личностне розвиток, самосовершенствование може сприяти формуванню навичок професійного самосовершенствования.*

***Ключевые слова:** подготовка специалистов, студенты, самосовершенствования.*

***Summary.** This article is devoted to the problem of using spiritual achievements O. S. Zaharenko in the training of psychological specialties. The idea of all-round development of personality develops in the necessity of forming cognitive motivation of students towards mastery of a specialty. Personality, development, self-help skills of professional self-improvement.*

***Key words:** preparation of specialists, students, self-perfections.*

Надійшла до редколегії 05.10.2011 р.

УДК 378.372.4

Степанюк К. І.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ „ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ” ТА ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті розглядається сутність поняття „проектна діяльність” та його становлення в системі освіти. Проаналізовано взаємозв'язок термінів „проект”, „метод проектів”, „проектна діяльність”.*

***Ключові слова:** проект, метод проектів, проектна діяльність, педагогічні інновації.*

Постановка проблеми. У сучасній філософії освіти відбувається перехід до гуманістичної системи навчання. З цією метою на європейському ринку праці розпочато і активно проводиться масштабна, різнопланова діяльність, що охоплює законодавчі, концептуально-методологічні, управлінські, наукові та методичні аспекти модернізації вищої педагогічної освіти.

Історичний розвиток педагогічної освіти в межах підготовки майбутніх учителів початкової школи свідчить про активне впровадження в практику педагогічних інновацій, серед яких чільне місце займає проектна діяльність.

Аналіз наукових досліджень. Проблемам педагогічних інновацій на сучасному етапі присвячені праці В. Беспалька, В. Давидова, М. Кларіна, Б. Лихачова, В. Монахова, М. Мейера, В. Сластеніна, Б. Скіннера, Г. Селевко та ін.

Серед технологій, що використовуються у вищій школі, слід окремо визначити технологію проектного навчання, що набуває практичного значення і реалізується через проектну діяльність. Передумови для впровадження проектно-технологічної освіти створили праці зарубіжних (Д. Дьюї, У. Кіппатрик, Е. Колінгс, С. Тюберг) та вітчизняних педагогів і психологів (П. Блонський, В. Ігнат'єва, Е. Каганова, С. Шацький та ін.).

Про переваги проектного методу для розвитку якостей особистостей свідчать наукові доробки Т. Давиденко, М. Елькіна, Н. Матяш, В. Нищети, О. Онопрієнко, Т. Шашова, Т. Шиталова та ін.

Мета статті – розкрити сутність поняття „проектна діяльність” та дослідити його становлення в системі освіти.

Оскільки результатом проектної діяльності виступає проект, звернемося до аналізу сутності означеного поняття.

Термін „проект” зустрічається вперше у XVII-XVIII століттях як синонім слова „експеримент” для природничих наук та „розгляд справ” у юриспруденції. У перекладі з латинської *projektus* означає „витягування” або „кинутий уперед” [8, 549]. Отже, категорія „проект” передбачає створення ідеального передбачуваного образу результату у таких формах:

- реалістичний задум, план реалізації бажаного майбутнього;
- сукупність документів (розрахунків, креслень, макетів), для створення якогось продукту, що містить у собі раціональне обґрунтування й конкретний спосіб здійснення;
- метод навчання, що ґрунтується на постановці соціально значущої мети та її практичного досягнення.

На сучасному етапі проект визначають як: ідеальний образ можливого об’єкту чи стану (Н. Матяш, Н. Семенова); цільовий акт діяльності, в основі якого лежать інтереси дитини (О. Пехота); механізм розвитку освіти, тобто одну із найважливіших форм інноваційної діяльності в освіті, яке призводить до появи нововведення (В. Слободенко).

На основі синтезу наукових понять, ми визначаємо проект як дослідницьку діяльність студентів, що спрямована на досягнення певного результату й відповідає особистісним потребам.

Разом із поняттям „проект” у сучасній літературі широко вживається термін „метод проектів”. Зауважимо, що означене поняття увійшло в практику з 20-х років ХХ століття. Також він мав назву „метод проблем” і розкривався відповідно до ідей гуманістичного напрямку у філософії та освіті, що були розроблені американськими педагогами Дж. Дьюї та В. Кілпатриком.

Відповідно до концепції Дж. Дьюї (1859-1952 р.р.), учні повинні самостійно вирішити проблему при застосуванні необхідних знань з різних галузей і отримати відчутний результат. Розв’язання проблеми у такий спосіб є близькою за своєю суттю до проектної діяльності.

Детальніше розглянемо ідеї Дж. Дьюї:

- 1) здібності дитини закладені природою, а школа має створити умови для їх розкриття;
- 2) знання повинні служити для пристосування людини до навколишнього середовища й мати практичну спрямованість;
- 3) головне – не кількісні характеристики знань, набуті учнями в школі, а вміння використовувати їх у конкретній ситуації;
- 4) важливо підкорити зміст навчання, вирішенню практичних проблем, що відповідають силам, інтересам дитини;
- 5) розв’язання проблем вимагає поєднання розумової та фізичної праці, що має розвивальну і суспільну цінність [2, 79].

Аналізуючи наукові розвідки щодо історії становлення методу проектів, інтерес викликає дисертаційне дослідження В. Коваленка. Науковцем розкрито нову філософію виховання Дж. Дьюї, що ґрунтувалася на ідеї прагматизму, педоцентризму, демократизації освіти та соціалізації особистості, інтеграції змісту освіти, розвитку творчого мислення учнів, обґрунтуванні умов самореалізації учня і вчителя, гуманізації взаємин між педагогом та вихованцями.

В. Коваленко вказує, що важливим засобом і основою виховання Дж. Дьюї вважав працю дітей. Школа мислилася ним як трудова община. Школами майбутнього він називає американські школи, в основі організації навчального процесу яких була праця дітей. Життєдіяльність вихованців у школі вчений радить організовувати на засадах самодіяльності та самоврядування.

На думку автора, педагоги України 20-х років у пошуках власної парадигми виховання спиралися на ідеї реформаторської педагогіки, що здійснило визначний вплив на розвиток педагогічної думки та освіти в Україні [5].

У вітчизняній педагогіці метод проектів привернув увагу вчених на початку ХХ століття, практично паралельно з розробками американських педагогів. Під керівництвом російського педагога С. Шацького в 1905 році була організована група, що здійснювала активне впровадження проектних методів у практику викладання. Також ідеї Дж. Дьюї втілювалися у застосуванні бригадно-лабораторної організації занять.

Вітчизняний дидакт С. Іванов визначив кілька ознак, що характеризували метод проектів, серед них: така суспільно-корисна діяльність, що передбачає визначене та конкретне виконання її у житті за певним планом після ґрунтовної теоретичної підготовки [4, 39].

З часом ідея методу проектів зазнала деякої еволюції. Зазначимо, що у вітчизняній педагогіці ХХ століття метод проектів подекуди впроваджувався у позакласну гурткову роботу. Посилення уваги до проектного методу навчання як з боку вчених, так і серед вчителів-практиків спостерігається з кінця 90-х років. У цей період відбувалося наукове осмислення проекту як категорії та способу діяльності, створювався категоріальний апарат та основи методології і методики проектування

Сучасними вченими Т. Новиковим, Л. Кочкіною, Н. Пахомовою, Е. Полат, А. Цимбалару, О. Коберником та ін. у монографічних та періодичних виданнях („Початкова школа”, „Рідна школа”, „Шкільні технології”) зроблено спробу переосмислення можливостей проектно-дослідницької технології та її значення у розвитку мотивації, реалізації методу проектів на уроці та в позаурочній діяльності.

Поділяючи точку зору Е. Полат, ми розуміємо *метод проектів* як сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішити ту чи іншу проблему в результаті самостійних дій учнів з обов'язковою презентацією цих результатів [7, 3]

Аналізуючи різні підходи до понять „проект” та „метод проектів” з'ясуємо сутність проектно-діяльності.

Так, у Енциклопедії освіти, за редакцією В. Кременя, проектна діяльність визначається як конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату у процесі ціле покладання, планування і здійснення проекту [3, 717]. Означена діяльність є одним з унікальних способів людської практики, що пов'язаний із передбаченням майбутнього, створенням його ідеального образу, здійсненням та оцінкою наслідків реалізації задуму.

Включаючи в себе основні закономірності двох гуманітарних дисциплін – педагогічної та психологічної науки, проектна діяльність має як основні особливості як педагогічного процесу, так і її психологічний зміст. Але основу проектно-діяльності складає сама діяльність людини.

Означена категорія є предметом дослідження вчених різних галузей наукового знання. Поняття „діяльність” досліджувалося філософами, психологами та педагогами (Ю. Бабанський, Л. Бусва, М. Каган, О. Леонтьєв, С. Максименко та ін.). У роботах вчених діяльність виступає як соціальна форма руху матерії; як феномен існування людини; як шлях відображення людиною предметного світу; як можливість активного перетворення дійсності. Зазначимо, що діяльність має перетворювальний характер, а продуктом діяльності виступають, зміни, що відбулися у процесі її виконання у самому суб'єкті.

Вивчення сутності проектно-діяльності, виявлення сукупності її елементів та взаємозв'язків між ними представлено у змістовому підході О. Новікова. Пропонована вченим структура діяльності складається з таких взаємопов'язаних компонентів: пізнавальний, ціннісно-орієнтувальний, перетворювальний, комунікативний та естетичний [6, 5].

Разом з тим, Т. Бацаєва визначає проектну діяльність як практичне навчання, розвиток, засвоєння таких цінностей, як майстерність, інтелектуальні та творчі здібності [1, 17]

На основі вищезазначеного ми трактуємо феномен **проектна діяльність** як складний вид діяльності, що дозволяє здійснювати проектування і конструювання процесу навчання та застосування проектно-технології засвоєння знань.

Аналіз педагогічної літератури свідчить, що проектна діяльність може бути організована вчителем для власного професійного зростання, а може бути організована безпосередньо для учнів. Тобто є два підходи до розуміння та організації проектно-діяльності, відповідно, головним суб'єктом може бути вчитель, та, навпаки, – учень, залежно від завдань, цілей та очікуваних результатів. Проектна діяльність студентів виступає потужним засобом формування професійної компетентності майбутнього вчителя взагалі та початкової школи зокрема. Зазначимо, що проектну діяльність майбутнього вчителя можна вважати практикою педагогічної діяльності, що ґрунтується на серйозній теоретичній підготовці та осмисленні завдань навчально-виховного процесу в школі.

Складовою проектно-діяльності завжди є сформовані дії та вміння у виконавців проекту. У контексті нашого дослідження ми розглядаємо проектну діяльність як засіб формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи. Зазначимо, що взаємодія у системі „викладач-студент” здійснюється за такими етапами: мотиваційний, аналітичний, дослідницький, конструкторський, презентаційний та рефлексивно-оцінний.

Висновки. Отже, дефініції проект, метод проектів та проектна діяльність пов'язані між собою, проте мають деякі відмінності. Проект розглядається як процес творчої пошуково-дослідницької діяльності. Метод проектів як спеціальна діяльність вчителя та учнів. Проектна діяльність виступає складним видом професійної діяльності, що дозволяє здійснювати проектування і конструювання процесу навчання та застосування проектно-технології засвоєння знань.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження вбачаємо у дослідженні питань організації самостійної роботи майбутніх учителів початкової школи у процесі проектно-діяльності.

Література

1. Бацаева Т. Е. Психолого-педагогические условия подготовки будущих педагогов начальных классов к руководству творческой проектной деятельностью: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук: 13.00.01 „Общая педагогика” / Т. Е. Бацаева. – Брянск, 1998. – 19 с.
2. Дьюи Д. Психология и педагогика мышления / Д. Дьюи [пер. с англ. Н. М. Никольской]. – М.: Лабиринт, 1999. – 192 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України [головний ред. В.Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Иванов С. В. Проблема комплексности в школьном преподавании / С. В. Иванов // Педагогическая мысль. – 1923. – №4. – С. 39-46.
5. Коваленко В. О. Педагогічні ідеї Дж. Дьюї та їх вплив на педагогічну теорію і практику в Україні (20-ті роки ХХ ст): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / В. О. Коваленко. – К., 2000. – 26 с.
6. Новиков А. М. Методология образования: науч. пособ. / А. М. Новиков. – М.: Эвгес, 2006. – 488 с.
7. Полат Е. С. Метод проектов иностранного языка / Е. С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 3. – С. 3-9.
8. Словник іншомовних слів / [за ред. О. С. Мельничука]. – К.: УРЕ, 1974. – 775 с.

Анотація. В статті розглянуто сутність поняття „проектная деятельность” и его становление в системе образования. Проанализировано взаимосвязь терминов „проект”, „метод проектов”, „проектная деятельность”.

Ключевые слова: проект, метод проектов, проектная деятельность, педагогические инновации.

Summary. The article is devoted to the analysis of different approaches in determination of the meaning of project activity.

Key words: project, project method of studies, project activity, pedagogical innovations.

Надійшла до редколегії 08.09.2011 р.

УДК 371.132

Ткаченко Л. М.

ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ США

Анотація. У статті розглянуто основні тенденції та теорії вивчення феномену інтелектуально-творчої обдарованості особистості у системі освіти й науки Сполучених Штатів Америки. Подано аналіз головних понять: „здібності”, „талант”, „геніальність”, „обдарованість”.

Ключові слова: обдарованість, освіта, Сполучені Штати Америки.

Однією із провідних проблем, які вивчає педагогічна наука Сполучених Штатів Америки, є вивчення питання походження інтелектуально-творчої обдарованості особистості, адже її правильне визначення докорінним чином змінить напрямок освітньої політики держави. У першу чергу вчені Америки прагнуть зрозуміти джерела виникнення обдарованості – чи обдарованість є продуктом самої природи, чи закономірним результатом виховання [12].

Вивчаючи питання обдарованості особистості, вчені мають на увазі складне поєднання генетичних здібностей та вплив зовнішнього середовища, адже науковці із давніх-давен намагались виявити, яка доля спадкових (генотипних) факторів та який внесок факторів середовища у розвиток розумових здібностей [8].

Важливо зазначити, що на процес формування основних концепцій навчання обдарованої молоді великий вплив справили погляди та ідеї англійських психологів та педагогів (Д. Гопкінсон, М. Харді, Ф. Вернон, Д. Фрімен, Г. Айзенк та інші). Переломним у вченні про обдарованість особистості стало дослідження Л. Термена, який встановив, що інтелектуальна обдарованість, виявлена за системою IQ не може розглядатись як універсальна особистісна характеристика, яка б чітко засвідчила можливості досягнення особистісно видатних результатів у творчості [23].

Ретельне вивчення здобутків американських педагогів у галузі інтелектуально-творчої обдарованості особистості виявило, що у педагогічній думці Америки існує два основні протилежних один одному підходи щодо визначення терміна „обдарованість”: соціально-педагогічний (А. Хелсі, Б. Саймон, Р. Педлі, Д. Вайт та інші) та генетичний (Ф. Гальтон, Ч. Спірмен, С. Берг, С. Хол, У. Джеймс). Окрім цих двох основних підходів важливого значення набуває теорія взаємодії, представники якої (Д. Гопкінсон, М. Харді та інші) вважають, що обдарованість є результатом поєднання факторів спадковості та навколишнього середовища. Тому у результаті спільних досліджень американськими вченими були виділені наступні твердження:

На розвиток інтелектуально-творчої обдарованої особистості значний вплив різною мірою справляють біогенетичний, соціально-економічний та культурно-педагогічний фактори.

Усі люди, які народжені без будь-яких вад головного мозку, мають природні здібності, що слугують базою подальшого розвитку здібностей, таланту та геніальності у спеціально для цього створеному сприятливому середовищі [16].

Відмітимо, що значний відрізок часу у педагогіці Сполучених Штатів Америки переважала теорія „двох факторів”. Відповідно цієї теорії природні здібності, з одного боку, та культурно-педагогічний